

Medisinstudenters holdninger til selvbestemt abort

Sammendrag

Bakgrunn. Det er ikke kjent om norske medisinstudenter endrer holdning til selvbestemt abort i løpet av studiet og hvorvidt holdningene er forskjellige hos studentene ved de fire medisinske fakultetene i Norge. Vi har undersøkt holdninger til selvbestemt abort og til retten til å reservere seg mot å delta i abortinngrep hos medisinstudenter tidlig og sent i studiet ved de fire studiestedene. Tilfredshet med undervisningen om abort ble også kartlagt.

Materiale og metode. Det ble gjort en spørreskjemaundersøkelse blant medisinstudenter ved de fire norske studiestedene, henholdsvis førsteårs- og fjerdeårs-/femteårsstudenter.

Resultater. 514 studenter (58,3 % av studentene på kullene) besvarte spørreskjemaet. 87,5 % var tilhengere av selvbestemt abort. Studentene ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet var mest liberale (93,5 %). Studentene i fjerde/femte år var mer liberale enn førsteårsstudentene (91,3 % versus 84,7 %, $p = 0,027$). 27,3 % ønsket å benytte reservasjonsretten hvis det skulle bli aktuelt. 41,5 % av studentene i fjerde/femte år hadde vært til stede ved et abortinngrep. Av dem som ikke hadde vært til stede ved et inngrep, ønsket 84,1 % å se en abort bli utført hvis de fikk muligheten. 29 % mente at de etiske aspektene ved abort ikke var godt nok dekket i undervisningen.

Fortolkning. Prinsippet om selvbestemt abort har bred tilslutning blant norske medisinstudenter. Imidlertid ønsker mange å benytte reservasjonsretten. Studentene i fjerde/femte år var mer positive til selvbestemt abort enn førsteårsstudentene.

Artikkelen er basert på en studentoppgave [1].

Gunn Helen Hagen og Christine Ødegaard Hage har bidratt like mye til denne artikkelen

Gunn Helen Hagen

g.h.hagen@studmed.uio.no

Christine Ødegaard Hage

Senter for medisinsk etikk
Universitetet i Oslo

Morten Magelssen

Senter for medisinsk etikk
Universitetet i Oslo

og

Klinikk for medisin

Lovisenberg Diakonale Sykehus

Per Nortvedt

Senter for medisinsk etikk
Universitetet i Oslo

og

Avdeling for sykepleierutdanning

Høgskolen i Oslo

Abort er forbundet med viktige og vanskelige etiske utfordringer, og både medisinsk-faglige, etiske og juridiske aspekter må behandles grundig. Samfunnet har gitt legene ansvaret for å utføre abortinngrep. Dette stiller spesielle krav til undervisningen, som skal forberede kommende leger på en klinisk hverdag. Alle de fire medisinske fakultetene tilbyr forelesninger om de medisinsk-faglige og juridiske sidene ved abort. De har også forelesninger om etiske aspekter ved abort, som ved Universitetet i Bergen kommer i første studieår og ved de øvrige universitetene i gynekologi-obstetrikk-terminen.

Det finnes noen publiserte studier om medisinstudenters holdninger til selvbestemt abort. Disse er hovedsakelig fra land der abortlovgivning og abortpraksis ofte er svært forskjellig fra de norske (2–6). En irsk-norsk studie fra 2009 inkluderte 59 medisinstudenter ved Universitetet i Oslo som hadde fullført undervisningen i gynekologi (7). 86 % var tilhengere av selvbestemt abort og 75 % hadde sett en abort under studiet. Studentene mente at temaet abort var godt nok dekket i undervisningen.

I denne studien ble holdningene til selvbestemt abort blant medisinstudenter ved de fire medisinske fakultetene i Norge undersøkt. For å se om holdningen er forskjellig i starten og i slutten av studiet ble studenter tidlig i studiet sammenliknet med studenter som hadde gjennomført undervisningen i gynekologi. I tillegg ble studentenes tilfredshet med forskjellige sider av undervisningen kartlagt.

Materiale og metode

Studien bygger på en spørreskjemaundersøkelse blant medisinstudenter på henholdsvis

første og fjerde/femte år av studiet i perioden våren 2009 til våren 2010. Fjerdeårs-/femteårsstudentene hadde gjennomført undervisningen i obstetrikk og gynekologi, der hoveddelen av undervisningen om abort inngår. Spørreskjemaet besto av tre deler. I den første ble det innhentet demografiske data. Del 2 inneholdt fem spørsmål om studentenes holdninger til selvbestemt abort og reservasjonsrett. Den tredje delen besto av seks spørsmål om undervisningen om abort: Hvorvidt studentene hadde sett et abortinngrep, om de eventuelt ønsket å se et slikt inngrep, og om de syntes de medisinsk-faglige, juridiske og etiske aspektene ved temaet abort var godt nok dekket i undervisningen. Studentene skulle også gi svar på om holdningen til selvbestemt abort hadde endret seg i løpet av studiet og om de mente at undervisningen hadde bidratt til en eventuell holdningsendring. De to første delene skulle besvares av alle studentene. Den siste delen skulle bare besvares av fjerdeårs-/femteårsstudentene.

Spørreundersøkelsen var godkjent av personvernombudet for forskning. Studentene fikk utdelt et informasjonsskriv sammen med skjemaet. Ved alle fakultetene ble undersøkelsen distribuert og besvart i en pause mellom to forelesninger. Bare de studentene som var på forelesning da spørreskjemaet ble distribuert, fikk mulighet til å være med i undersøkelsen. Deltakelse var frivillig, og besvarelsene var anonyme.

Statistikk

Statistiske analyser ble gjort i SPSS, PASW Statistics 18. Khikvadrattest ble brukt ved sammenlikning mellom grupper og multivariat regresjonsanalyse for å undersøke samvariasjonen mellom kjønn og alder når

Hovedbudskap

- De fleste medisinstudenter er for selvbestemt abort
- Andelen som er tilhengere av selvbestemt abort, er høyere på slutten av studiet enn i starten
- En betydelig andel av medisinstudentene kunne tenke seg å bruke retten til å reservere seg mot å delta i abortinngrep
- De fleste medisinstudenter ønsker anledning til å se et inngrep under studiet

det gjaldt holdningsendring. Grensen for signifikans er satt til en p-verdi $\leq 0,05$.

Resultater

Studiepopulasjonen

Totalt var det 881 studenter på kullene der spørreundersøkelsen ble utført, men det er ukjent hvor mange som var på forelesning da skjemaet ble delt ut. 514 studenter (58,3 % av totalt antall på kullene) besvarte spørsmålene. Svarprosentene ved de ulike studiestedene fremgår av tabell 1.

Holdninger til selvbestemt abort

87,5 % av studentene var tilhengere av selvbestemt abort (tab 2). De som hadde gjennomført undervisningen i gynekologi og obstetikk og var i siste del av studiet, var mer liberale enn førsteårsstudentene. Førsteårsstudentene ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet var mer liberale enn studentene ved de øvrige universitetene. Flere kvinner enn menn var tilhengere av selvbestemt abort (tab 3), mens alderen ikke hadde betydning. 76,5 % svarte at de ikke hadde endret holdning til selvbestemt abort i løpet av studietiden, 12,9 % oppga å ha blitt mer liberale og 10,6 % oppga å ha blitt mer restriktive (tab 4). Av dem som hadde endret holdning, oppga omtrent halvparten at undervisningen hadde bidratt til dette.

Reservasjonsretten

27,3 % oppga at det kunne bli aktuelt for dem å benytte seg av reservasjonsretten i forbindelse med abortinngrep (tab 5). Dette ønsket var klart mer utbredt blant dem som var motstandere av prinsippet om selvbestemt abort (87,5 %) enn blant tilhengerne (18,6 %). Det var ikke forskjeller mellom studiesteder og studieår.

Undervisningen om abort i studiet

Mellom de fire fakultetene var det store forskjeller i andelen studenter som hadde vært til stede ved et abortinngrep (tab 6). Det var flest som hadde vært til stede ved abortinngrep ved Universitetet i Oslo, mens dette gjaldt kun én av ti ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og Universitetet i Tromsø. Derimot var det på alle fakultetene et utbredt ønske om å få overvære et abortinngrep hos dem som ikke hadde fått anledning til dette. Studentene syntes gjennomgående at de faglige og juridiske aspektene ved abort var bedre dekket enn de etiske i undervisningen. Totalt mente 29 % at etiske aspekter ikke var tilstrekkelig dekket. I Bergen hadde 47 % av studentene denne oppfatningen.

Diskusjon

Holdninger til selvbestemt abort

Det store flertallet av studentene oppgir at de er for at selvbestemt abort skal være en mulighet. Dette var et forventet resultat. Vi fant at studentene ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet er mer liberale enn studentene ved de andre fakultetene. Det gjelder særlig førsteårsstudentene, noe som kan tyde

Tabell 1 Antall deltakere og svarprosent i spørreundersøkelsen om holdninger til selvbestemt abort ved de ulike studiesteder

	1. år		4./5. år	
	Antall	(%)	Antall	(%)
Universitetet i Oslo	60	(56,1)	52	(56,5)
Universitetet i Bergen	101	(58,4)	54	(66,7)
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	93	(77,5)	76	(59,8)
Universitetet i Tromsø	41	(41,4)	37	(45,1)
Totalt	295	(59,1)	219	(57,3)

Tabell 2 Holdninger til selvbestemt abort fordelt på studieår og studiested

Studieår	Studiested	For selvbestemt abort		Mot selvbestemt abort	
		Antall	(%)	Antall	(%)
1.	Oslo	50	(83,3)	10	(16,7)
1.	Bergen	78	(77,2)	23	(22,8)
1.	Trondheim	87	(93,5)	6	(6,5)
1.	Tromsø	35	(85,4)	6	(14,6)
Totalt 1. år¹		250	(84,7)	45	(15,3)
4./5.	Oslo	45	(86,5)	7	(13,5)
4./5.	Bergen	50	(92,6)	4	(7,4)
4./5.	Trondheim	70	(93,3)	5	(6,7)
4./5.	Tromsø	34	(91,9)	3	(8,1)
Totalt 4./5. år^{2,3}		199	(91,3)	19	(8,7)
1. og 4./5.	Oslo	95	(84,8)	17	(15,2)
1. og 4./5.	Bergen	128	(82,6)	27	(17,4)
1. og 4./5.	Trondheim	157	(93,5)	11	(6,5)
1. og 4./5.	Tromsø	69	(88,5)	9	(11,5)
Både 1. og 4./5. år⁴		449	(87,5)	64	(12,5)

¹ Sammenlikning mellom studiestedene, $p = 0,018$ | ² Sammenlikning mellom studiestedene, $p = 0,572$

³ Sammenlikning mellom studenter på 1. året og på 4./5. året, $p = 0,027$

⁴ Sammenlikning mellom studiestedene, $p = 0,021$

på at de som søker seg til Trondheim, er mer liberale i utgangspunktet. Vår studie tyder på at medisinstudenter er mer positive til selvbestemt abort enn den generelle befolkningen – i en spørreundersøkelse fra 2010 fant man at 76 % av befolkningen var tilhengere av selvbestemt abort (8). Norske medisinstudenter er gjennomgående mer liberale i spørsmålet om selvbestemt abort enn medisinstudenter i andre land (2–4, 9).

Våre resultater – at fjerdeårs-/femteårsstudentene er mer liberale enn førsteårsstudentene – samsvarer med resultatene fra flere utenlandske studier (5, 6, 9). At man er eldre og har erfaring med svangerskap selv, kunne tenkes å spille en rolle, men i denne studien var alder uten betydning. Studentene kan også ha endret holdning gjennom undervisningen og i kontakt med det medisinske miljøet. I vår studie er det omtrent like mange som mener at undervisningen har bidratt til holdningsendringen som det er som mener den ikke har hatt betydning. For å vurdere nærmere om medisinstudenter blir mer liberale i sitt syn på selvbestemt abort i løpet av studiet, hadde en prospektiv studie der de

Tabell 3 Holdninger til selvbestemt abort blant medisinstudenter fordelt på kjønn og alder

	For selvbestemt abort		Mot selvbestemt abort	
	Antall	(%)	Antall	(%)
Totalt	449	(87,5)	64	(12,5)
Kjønn¹				
Kvinner	307	(89,8)	35	(10,2)
Menn	142	(83,0)	29	(17,0)
Alder (år)²				
< 20	37	(75,5)	12	(24,5)
20–24	262	(86,8)	40	(13,2)
25–29	132	(91,7)	12	(8,3)
30–35	13	(100,0)	0	(0)
> 35	5	(100,0)	0	(0)

¹ Sammenlikning av menn og kvinner, $p = 0,030$: justert for alder med multivariat regresjonsanalyse, $p = 0,018$

² Sammenlikning av aldersgruppene, $p = 0,022$: justert for kjønn med multivariat regresjonsanalyse, $p = 0,076$

samme studentene ble fulgt gjennom studiet vært bedre egnet.

Reservasjonsretten

Andelen studenter som ønsket å benytte seg av reservasjonsretten (27,3 %) var høyere enn vi forventet. Helse Sør-Øst oppga i 2009 at 15 leger ikke ville delta i provosert abort (10). Noen oppdatert landsomfattende statistikk finnes ikke.

Det er ingen signifikante forskjeller i holdningen til reservasjon mellom studiestedene eller studieårene. Dette kan tyde på at ønsket om reservasjon ikke påvirkes i særlig grad av undervisningen.

Vi fant at 18,6 % av studentene som er tilhengere av selvbestemt abort likevel ville ønske å reservere seg. Dette kan tolkes som at en andel av studentene finner abort så problematisk at de selv ikke ønsker å ha befattning med fenomenet, men samtidig finner det galt at samfunnet skal forby selvbestemt abort. Det debatteres for tiden hvorvidt reservasjonsretten skal utvides til også å gjelde allmennpraktikeres henvisning til abort (11). En kartlegging av slik utvidelse av reservasjonsretten kunne være interessant.

Undervisningen om abort i studiet

I undervisningen om medisinskfaglige forhold ved abort kan tilbud om å få overvære et slikt inngrep inngå. Vår studie viste at det var forskjell mellom studiestedene når det gjaldt dette. I Oslo har de fleste studentene vært til stede ved et abortinngrep, i Bergen drøyt halvparten, mens i Trondheim og Tromsø har de færreste vært til stede ved en abort. Majo-

Tabell 4 Egenvurdert holdningsendring overfor selvbestemt abort i løpet av medisinstudiet

	Studiested									
	Oslo		Bergen		Trondheim		Tromsø		Totalt	
	Antall	(%)	Antall	(%)	Antall	(%)	Antall	(%)	Antall	(%)
Holdningsendring¹										
Ja, mer liberal	6	[11,5]	6	[11,1]	9	[12,0]	7	[19,4]	28	[12,9]
Ja, mer restriktiv	8	[15,4]	6	[11,1]	7	[9,3]	2	[5,6]	23	[10,6]
Nei	38	[73,1]	42	[77,8]	59	[78,7]	27	[75,0]	166	[76,5]
Om undervisningen har bidratt til holdningsendring										
Ja	9	[64,3]	5	[50,0]	8	[50,0]	4	[44,4]	26	[53,1]
Nei	5	[35,7]	5	[50,0]	8	[50,0]	5	[55,6]	23	[46,9]
¹ Sammenlikning mellom studiestedene, p = 0,715										

riteten av studentene ville ha vært til stede ved et abortinngrep hvis de hadde fått muligheten til det. Etter vårt syn bør fakultetene etterstrebe å gi et slikt tilbud.

Studentene i vår undersøkelse mener at de medisinskfaglige og juridiske aspektene ved abort er bedre dekket i undervisningen enn de etiske. Alle de medisinske fakultetene i Norge har undervisning om etikken ved svangerskapsavbrudd. Dette er et komplisert og viktig tema, likevel mente 29 % av studentene at det ikke ivaretas tilstrekkelig. Siden såpass mange mener at de etiske aspektene ikke er godt nok dekket, kan det være at denne delen av undervisningen bør utvides eller revideres.

Studentene i Bergen er minst fornøyd. Det er interessant at etikkundervisningen her, i

motsetning til undervisningen ved de andre studiestedene, gis i første studieår. Dette kan tyde på at studentene foretrekker at etikkundervisningen gis i samme termin som den kliniske undervisningen.

Svakheter

Svarprosenten på 58 er lavere enn ønskelig, men likevel på et nivå som er vanlig ved spørreskjemaundersøkelser. Kun de studentene som var til stede på forelesning fikk anledning til å besvare skjemaet. Undersøkelsen avdekker ikke de som har fått abortundervisning som utvekslingsstudenter ved andre universiteter, men trolig er dette svært få. Under spørsmål om holdninger har skjemaet ingen «vet ikke»-kategori. Det gir et mindre nyansert bilde.

Tabell 5 Ønske blant medisinstudenter om å reservere seg mot å utføre abortinngrep

	Ønsker å reservere seg		Ønsker ikke å reservere seg	
	Antall	(%)	Antall	(%)
Totalt	139	[27,3]	371	[72,7]
Studieår¹				
1. år	84	[28,7]	209	[71,3]
4./5. år	55	[25,3]	162	[74,7]
Studiested²				
Oslo	37	[33,3]	74	[66,7]
Bergen	38	[24,7]	116	[75,3]
Trondheim	43	[25,7]	124	[74,3]
Tromsø	21	[26,9]	57	[73,1]
Selvbestemt abort³				
For	83	[18,6]	363	[81,4]
Mot	56	[87,5]	8	[12,5]

¹ Sammenlikning mellom studenter på 1. og 4./5. studieår, p = 0,423

² Sammenlikning mellom studiestedene, p = 0,427

³ Sammenlikning mellom studenter som er for selvbestemt abort og studenter som er imot, p < 0,001

Tabell 6 Klinisk erfaring og teoretisk undervisning om abort i medisinstudiet

	Studiested				
	Oslo	Bergen	Trondheim	Tromsø	Totalt
Har vært til stede ved abort¹					
Ja	45 [86,5 %]	32 [59,3 %]	9 [12,0 %]	4 [11,1 %]	90 [41,5 %]
Nei	7 [13,5 %]	22 [40,7 %]	66 [88,0 %]	32 [88,9 %]	127 [58,5 %]
Ønsker å være til stede ved abort, men har ikke vært det²					
Ja	8 [100,0 %]	17 [81,0 %]	54 [83,1 %]	27 [84,4 %]	106 [84,1 %]
Nei	0 [0,0 %]	4 [19,0 %]	11 [16,9 %]	5 [15,6 %]	20 [15,9 %]
Etiske aspekter³					
Synes de er godt nok dekket	37 [75,5 %]	27 [52,9 %]	62 [82,7 %]	23 [65,7 %]	149 [71,0 %]
Synes ikke de er godt nok dekket	12 [24,5 %]	24 [47,1 %]	13 [17,3 %]	12 [34,3 %]	61 [29,0 %]
Faglige aspekter⁴					
Synes de er godt nok dekket	41 [82,0 %]	48 [92,3 %]	64 [85,3 %]	31 [88,6 %]	184 [86,8 %]
Synes ikke de er godt nok dekket	9 [18,0 %]	4 [7,7 %]	11 [14,7 %]	4 [11,4 %]	28 [13,2 %]
Juridiske aspekter⁵					
Synes de er godt nok dekket	38 [76,0 %]	48 [92,3 %]	62 [82,7 %]	29 [82,9 %]	177 [83,5 %]
Synes ikke de er godt nok dekket	12 [24,0 %]	4 [7,7 %]	13 [17,3 %]	6 [17,1 %]	35 [16,5 %]

¹ Sammenlikning mellom studiestedene, p < 0,001 | ² Sammenlikning mellom studiestedene, p = 0,632

³ Sammenlikning mellom studiestedene, p = 0,003 | ⁴ Sammenlikning mellom studiestedene, p = 0,454

⁵ Sammenlikning mellom studiestedene, p = 0,171

Gunn Helen Hagen (f. 1986)

er medisinstudent.

Ingen oppgitte interessekonflikter.

Christine Ødegaard Hage (f. 1985)

er medisinstudent.

Ingen oppgitte interessekonflikter.

Morten Magelssen (f. 1978)

er lege og ph.d.-stipendiat ved Lovisenberg
Diakonale Sykehus/Senter for medisinsk etikk.
Han har erfaring fra indremedisin.

Ingen oppgitte interessekonflikter.

Per Nortvedt (f. 1952)

er professor i medisinsk etikk og leder
av Senter for medisinsk etikk. Han er dr.polit.
og er utdannet anestesisykepleier.

Ingen oppgitte interessekonflikter.

Litteratur

1. Hagen GH, Hage CØ. Medisinstudenters holdninger til abort. Prosjektoppgave i embetsstudiet i medisin 2010. Oslo: Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo, 2010.
2. Stennett RA, Bongiovi ME. Future physicians' attitudes on women's reproductive rights: a survey of medical students in an American university. *J Am Med Womens Assoc* 1991; 46: 178–81.
3. Lisker R, Carnevale A, Villa AR. Acceptance of induced abortion amongst medical students and physicians in Mexico. *Rev Invest Clin* 2006; 58: 305–12.
4. Buga GA. Attitudes of medical students to induced abortion. *East Afr Med J* 2002; 79: 259–62.
5. Wonkam A, Hurst SA. Acceptance of abortion by doctors and medical students in Cameroon. *Lancet* 2007; 369: 1999.
6. Espey E, Ogburn T, Leeman L et al. Abortion education in the medical curriculum: a survey of student attitudes. *Contraception* 2008; 77: 205–8.
7. Steele R. Medical students' attitudes to abortion: a comparison between Queen's University Belfast and the University of Oslo. *J Med Ethics* 2009; 35: 390–4.
8. Bioteknologiloven. Undersøkelse om holdninger til etiske problemstillinger. Oslo: Helsetilsynet, 2010.
9. Gleeson R, Forde E, Bates E et al. Medical students' attitudes towards abortion: a UK study. *J Med Ethics* 2008; 34: 783–7.
10. Hanger MR. Vil ikke delta i abort. *Dagens Medisin* 27.8.2009.
11. Markestad T, Hytten K. Hvor går grensen for reservasjonsretten? *Tidsskr Nor Lægeforen* 2010; 130: 1844–5.

www.helsedirektoratet.no/vp/multimedia/archive/00302/Bioteknologiloven_-_302019a.pdf (25.1.2011).

*Mottatt 25.10. 2010, første revisjon innsendt 7.3. 2011, godkjent 7.7. 2011. Medisinsk redaktør
Trine B. Haugen.*